

OSREDNJA EVROPA

SEVERNA ITALIJA DO MIRU V LODIJU 1454: BENETKE, MILANO

- it. mesta do karolinške dobe osamosvojena → lahko odločajo o podreditvi posamičnim vladarjem in volijo lastne **dože** - najvišji izvoljen uradnik republike ter druge organe oblasti.
- mestne države → o najpomembnejših zadevah odloča celotno mestno prebivalstvo na ljudskih zborovanjih, ki jih pozneje nadomesti zbor **mestnega patriciata** – mestno plemstvo sestavljeno iz starejših in uglednejših družin; vsi polnoletni patriciji, ki so volili funkcionarje. Nekatero družino povezano v klane – se med seboj bojujejo na strani papeža ali cesarja. Posamične družine – **signorije** – uveljavile dedno oblast nad državo (Firence, Milano, Verona, Mantova,...)
- Beneška republika → trgovski stiki z V jadransko obalo, 11. stol. se vmešava v politiko Apeninskega polotoka do Ogrske in Bizanca. Temelj njenega obstoja → mornarica, pomorska trgovina Trgovske postojanke, predstavništvo v Sredozemlju, Balkanu, evropskih obalah → krepi se beneška navzočnost → ozemeljske širitve
- Milano → sedež vplivne nadškofije (Oton iz družine Visconti), zlata doba (14.stol.), najmočnejša država v Italiji v času Giana Galeazza Visconti (zasede Verono, Padovo, razširi svoj vpliv v Toskano). Po njegovi smrti moč družine upada → pridobivajo Benetke, Firence Do srede 15. stol. si opomore (dinastija Sforza)
- Benetke, Milano, Genova, Pisa, Firence → po 1200 pomembni dejavniki politike, med njimi nenehne vojne ---- s posredovanjem papeža l. 1454 v Lodiju pri Milanu sklenejo mir, postavijo medsebojne meje.

AVSTRIJA OD BABENBERŽANOV DO HABSURŽANOV

- 1250 umre Friderik II. → rim.nem.cesarstvo izgubi zadnjega pomembnega moža Ni uspel v svoji politiki in umrl preden je uredil politične zadeve ter poskrbel za nasledstvo.
- 1254 na Siciliji obglavijo še zadnjega Staufa → **INTERREGNUM /1250/54 – 1273/** =čas med dvema kraljema =brezvladje → vsak je delal kar je hotel, 20-letno obdobje ko nimajo vladarja in kontakta z ostalimi evropskimi dvori.
- ves čas so dobivali prošnje oz. ponudbe za prestol → boj za nem. prestol
- najuspešnejši je češki kralj **OTOKAR II.** (Češka, Moravska – avtonomni; pravica izbire svojega kralja) ----- zasede prestol -----strah pred nadaljnjim osvajanjem ----- odzove se papež in 7 nem. volilnih knezov od katerih zahteva, da izvolijo novega kralja, saj ne smejo več čakati na kandidata. Nujno ga je treba poiskati, četudi na silo. Iščejo nekoga iz njihovih krogov, nekoga, ki jih ne bo pri njihovem vladanju in njihovi politiki oviral
- v tem času Nemčija izgubi nekaj svojega ozemlja -----Otokar II. svojemu kraljestvu (Češki, Moravski) priključi Avstrijo, Štajersko, Koroško, Kranjsko (slo. dežele – so se oblikovale), pride do Trsta.
- šibka, neznana dinastija Habsburžanov → **1273** je 7 nem. volilnih knezov v Frankfurtu izvolilo **RUDOLFA HABSURŠKEGA**, kronan v Aachnu, zasede prestol Karla Velikega
- ker so šibka dinastija, računajo na to, da se jim bo podredil in sprejel njihove zahteve → obljubi: -da ne bo razpolagal z državno posestjo
-da bo vrnil izgubljena območja

- namesto šibke dinastije se H. izkažejo kot zelo močni v Avstriji, na svoji posestvi (tisto kar je osvojil Otokar II. – del rim. nem. cesarstva, kar pomeni država v državi -----njihova politika je močna le pri njih doma).

- če želi vrniti vsa izgubljena območja, mora iti v vojaški spopad (po 50 letih miru) → Rudolf H. in Otokar II. se spopadeta l. 1277 na Moravskem polju



→ nanj stavi papež in 7 volilnih knezov, večina jih je bilo prepričanih v njegovo zmago

v boju ga podpre plemstvo, ker so želeli otresti oblasti Otokarja II.

-vzrok za zmago

- rezultat vojne: -češko kraljestvo ostane, vendar izgubi avtonomijo (vsi češki kralji so hkrati tudi rim. nem. cesarji)

-H. si prilastijo 4 dežele kot vojni plen

- Avstrija + Štajerska → začetek oblikovanja H. monarhije kot enotnega dinastičnega teritorija → pridruži se jim še Koroška, Kranjska ----- nemško govoreči del monarhije (imamo namreč še madžarsko monarhijo, ki jo bodo zavzeli kasneje)

- CILJI Habsburžanov: -postati znana dinastija, ki bo prepoznavna z velikimi dvorci
-cesarska krona (da bi postali cesarji)

OGRSKA

- l. 1000 kronan 1. ogrski kralj Štefan I. Sveti

- ogrsko ozemlje + današnja Slovaška, na V Transilvanija + 12. stol. – kraljevina Hrvatska → večnacionalna država »dežel krone sv. Štefana« z ogromno plodne zemlje in mnogimi naravnimi bogastvi. Gospodarstvo: živinoreja, konjereja

- hiter razvoj fevdalnih odnosov in krepitev plemstva omogoči solidna upravna organizacija kraljevskih komitatov (županij): kralj kot prvotni lastnik vse zemlje je le-to razdelil na več upravnih območij – županij na čelu s kraljevim uradnikom županom in znotraj vsake županije ustvaril večje zemljiške posesti.

- l. 1222 plemstvo od kralja izsili izstavitev **Zlate bule** – pomeni začetek stanovske državne ureditve

- Primerjava: **Ogrska Zlata bula**

→ -kralj se je z njo obvezal k spoštovanju pravic plemstva: sestajanje na letnih sestankih

-ukinitvev dedne oblasti kraljevih županov v županijah

-osvoboditev kraljevih dajatev in vojaških pohodov prek meja države

-pravica do upora zoper kralja, ki bi kršil plemiške privilegije

Zlata bula (potrjena l. 1358 s strani Luksemburžana Karla IV., nemškega cesarja in češkega kralja)

→ -določila pravice nemškim volilnim knezom

-kralja voli 7 knezov, določen krog tistih, ki volijo (tudi Češka)

-predpisano v kakšnem zaporedju se voli

-določeno, da se voli v Frankfurtu in krona v Aachnu

-oblast deduje prvorojenec

- Mongolski vpad 1241 je deželo hudo uničil – vse je bilo treba vzpostaviti na novo

- 1301 izumrtje domačih vladarjev ---- kralj iz francoske družine Anžuvincev iz Neaplja

- Karel Robert, sin Ludvik – državo približala evropskim razmeram

↓
 postal poljski kralj, eden najmočnejših ev. vladarjev 2.pol. 14. stol., nima moškega potomca
 - **Sigismund /1387 – 1437/** → želel postati vladar Evrope (kralj Ogrske, Hrvatske, Češke in še nemški cesar) kar mu ne uspe ---- Ogrska nima več miru. V zakonu s Celjanko Barbaro ni imel sinov.

ČEŠKA

- po izumrtju domače dinastije so si do 1457 volili kralje iz družin Luksemburžanov, Anžuvincev, Jagieloncev, Habsburžanov
- kralj Karel IV. (Luks., tudi nemški cesar) – prestolnica v Pragi → ustanovi univerzo (1. na slovenskih tleh), spremeni videz mesta, praško škofijo poviša v nadškofijo
- Njegov čas ----- močan ekonomski dvig dežele, značilni panogi: rudarstvo, pivovarstvo
- Matija Korvin – vse dežele češke krone priključi ogrski kroni → vsak novi ogrski kralj postal hkrati tudi češki

VZHODNA IN SEVERNA EVROPA

POLJSKO – LITOVSKI PROSTOR

- na poljske razmere vpliva zahod (Nemško cesarstvo, Češka) in vzhod (Kijevska država)
- knez **Boleslav III. Krivousti /1102 – 1138/** → -odbil več nemških vpadov
 -zagotovil državi popolno neodvisnost
 -razdelil tedanjo Poljsko med svoje sinove →
- vsakemu svojo kneževino – po načelu **primogeniture** (oblika delitve posestvi, po kateri očetov naziv in posest v celoti ali večji del pripadeta najstarejšemu sinu, mlajšim pa pripade drugi del. Razvil se je v fevdalizmu in marsikje prešel v osnovno načelo delitve ali dedovanja pri plemstvu in kmetih) je najstarejši sin postal veliki knez osrednje poljske pokrajine Malopoljske; druge kneževine: Šlezija, Velikopoljska, Pomorjanska, Mazovija, Sandomirija
- razpad na več pokrajin ---- ponoven vpliv Nemcev ---- narašča do srede 13. stol. z ustanovitvijo države Nemškega viteškega reda na S ob Baltiku ---- prišel pokristjanjevat poganska baltsko – litovska plemena
- v resnici šlo za težnjo nemške širitve → red je hitro in nevarno večal ozemlje v škodo šibke Poljske in Litve
- kronanje Vladislava Loketka za poljskega kralja, naslednika Kazimirja III. Velikega → začetek obnovitvene dobe → poljsko plemstvo začelo utrjevati krono
- Litovska kneževina (današnja Litva, Latvija, Belorusija) sredi 13. stol. – monarhija →
 - prebivalstvo neslovansko, večji del pogansko
 - z osvajanjem ozemlja šibkih ruskih kneževin na V se večja slovanski – pravoslavni delež in se širi ruska kultura
 - plemstvo večja ozemlje v današnjo Ukrajino do črnomoških step in do meja Moldavije in Vlaške
- 1382 zavlada **Jagelo** – računal na poroko s hčerjo Dimitrija Donskega → dosegel združitev Litve z Moskovsko kneževino → velikaši mu predlagali poroko s poljsko kraljico **Jadvigo**, kar je sprejel on in Poljaki ---- z njenim krstom začeli Litvo pokristjanjevati (rimskokatoliško versko okolje)

- 1410 bitka pri Grunwaldu/Tannenberg –največja bitka sr. veka
-nova državna zveza porazila viteški red
- zmaga zavrla nemško ekspanzijo v poljsko – baltiškem prostoru
- začetek razvoja Poljske in Litve v evropsko velesilo, ki jo je nakazovala politika Jagieloncev

RUSKE KNEŽEVINE IN MONGOLSKA NADOBLAST

- številne ruske kneževine → najmočnejši Novgorod in Suzdalj (vplivali na druge)
- 1223 poraz s strani Mongolov
- **1237 – 1240** → Mongoli uničili Kijevsko državo in skoraj celotno rusko območje vizualno priključili Zlati hordi → -vse kneževine morale plačevati tribut
-Mongoli potrjevali nove kneze
- Rusi so pod Zlato hordo ostali **240 let** → -nazadovanje
-zaostalost za Evropo v vseh pogledih (družbenih odnosih, razvoju fevdalizma)
-napredovala neodvisna mesta v zaledju Baltika
- **Moskovska kneževina** –se osvobodila izpod Mongolov in se oblikovala do konca 13. stol.
-ekonomska podlaga: trgovske poti na V in carinski dohodki
-knez Ivan Kalita → podkupoval Mongole, ti mu oddajo pravico pobiranja tributa po vsej Rusiji in mu dovolili nositi naziv veliki knez
-Moskva dobi trdnjavo Kremelj
-Ivan in nasledniki sprožili proces »zbiranja ruske zemlje« → kneževina se širi in gospodarsko krepi → Dimitrij Donski 1380 porazi Mongole na Kulikovem polju ob reki Don → sočasno Litvanci izrinili Zlato hordo daleč stran od reke Dneper ---- navzočnost Mongolov zelo oslabela
-popolna ruska osvoboditev → stoletje pozneje, v času moskovskega velikega kneza **Ivana III. (od 1462)**

DANSKA IN SKANDINAVSKI POLOTOK

- 10. stol. ---- Danska, večji del Skandinavije, Anglija = **Knutovo kraljestvo** (krščanstvo)
- po Knutovi smrti → razpad na samostojna kraljestva: Danska, Norveška, Švedska
- **Danska** -obdobje notranjih težav, katerim so naredile konec ozemeljske pridobitve od konca 12. stol. naprej in podelitev privilegijev plemstvu
-gospodarstvo v primežu Hanse, ki je odvzemala pomembne dohodke → vojaški spopad Danske s Hanso (brez uspeha) → z mirom l. 1370 morali prepustiti nadzor nad zelo pomembnimi lovišči sledov v baltiškem zalivu
-Danska se poveže z Norveško in Švedsko → **Kalmarska unija – 1397**
Margareta, danska princesa in norveška kraljica vdova, je premagala švedskega kralja, nato pa prepričala državne zbere vseh treh držav o nujnosti zveze. Ob nastanku unije so za skupnega kralja kronali njenega sorodnika, čeprav je sama vladala trem kraljestvom do svoje smrti. unija pa je ostala izključno personalna – do konkretne ozemeljske združitve ni prišlo. Trajala je tja v 16. stol.